

Петър Ангелов

ДРАМАТА НА БЕЖАНЦИТЕ ОТ БЕЛОМОРСКА ТРАКИЯ ПРЕЗ 1913 ГОДИНА ОМАСКАРЕНА В ПОРЕДИЦА ОТ РОМАНИ

*Посвещавам на сто годишнината от
Балканската война – 1912-1913 година*

Ако хасковският писател Иван Енчев, автор на няколко романа за прокудените българи от Беломорска Тракия през 1913 година, не беше удостоен с голямата награда на Хасково на името на книгоиздателя Александър Паскалев, както и подобната награда на град Първомай, на името на Георги Караславов, пак за същото цялостно литературно творчество, нямаше да бъдат забелязани ни от читателите, ни от критиката. Не зная как и защо се намериха журита да удостоят с високи награди книги, позорящи българската история. Няма никакво съмнение, че това е факт с неоспорими доказателства за литературна измислица върху съдбовни моменти от българската история обърната наопаки. За какво става дума?

Иван Енчевото „цялостно“ творчество, за което получи две високи награди, се състои от един роман, преиздаван в три версии с три продължения, всичко шест книги. В тях основният сюжет се запазва, но във всеки нов роман има променени тълкувания на драмата, все по-различни от установените исторически факти. Въпреки това укорна хитрост и авторска нечистоплътност е преиздаването на „Кървав пелин“ под различни заглавия и все като първо издание. Първият „Кървав пелин“ излиза през 1988 г. – 128 стр., вторият, „Чедата на Тракия“-

1992 г., съдържа същия „Кървав пелин” и допълненията “Двойно разпятие” и „Свирепа любов”. През 2004 г. излиза „Тракийско разпятие”, уж като нов роман, който отново съдържа „Кървав пелин” и вече не двойно, а „Тройно разпятие” без “Свирепа любов”. Най-накрая всички тези заглавия и подзаглавия, пелини и разпятия са събрани в нов „Кървав пелин” издаден през 2008 г., отново обявен за ...първо издание!

В трите издания на творението „Кървав Пелин” главни герои са тракийката Яна, Адем ефенди (турски офицер, влюбен в Яна) и нейният възлюблен Андрей. Цялото действие се развива по време на бягството на прокудените българи към днешно Маджарово. Още в първия “Кървав пелин” Яна е изнасилена от преследващия ги Адем ефенди с група въоръжени башибозуци, които безчинсват из селата грабейки и избивайки местното население. Андрей е скопен, майка ѝ, заедно с братчето ѝ, са убити, баща ѝ полудява и още много други зверства се случват, докато от фамилията остават живи баба Яна и внучката ѝ Яна. Изнасилването е описано по начин, издаващ очевидна литературно-художествена недостатъчност и непознаване на разглежданите събития от „съчинителя” на тази история. По време на бягството на прокудените българи от различните села, Яна и Андрей се венчават от поп, който се намира в колоната. Тях ги преследва Адем ефенди с орда башибозук. **(ефенди на български значи господин)** Като настига бегълците господин Адем арестува Яна, която познава от пазара в Гюмюрджина. Той арестува младоженците и заповяда: **„Събличайте се, искаме да ни покажете как се прави меден месец! Съблечете ги, щом сами не могат!”** Събличат ги, Андрей лежи вцепенен до Яна и няма сили да проумее какво му казва тя. Май и авторът няма сили да проумее каква каша е забъркал, та съчинява следващата глупост:

Прокудените худ. Петър Ангелов

Когато Андрей разбира, че Адем ефенди ще го скопи, на него му идват сили и той скоква, хваща се за слабините и казва на насилника: „Режи, но Яна не закачай!” „Ха сега подир мен!” – казва ефендите на Яна. И тя, гордата тракийка, грабва разкъсаните си дрешки и (сега внимавай, читателю!) тръгва покорно след Адем ефенди. Андрей е забравен, нея я водят в друга стая, където има корито с топла вода. Тя се изкъпва и за миг ѝ става леко и сама намира Адем в още по-другата стая. (Кървав пелин” – 2004 г. стр. 69, „Кървав Пелин”- 2008 г. стр. 77, 78,79).

В петата книга от продълженията на тракийската сага – „Бавен огън”, 2006 г., в сюжета има много важно допълнение. Да се чудиш как му е дошло на ума на Иван Енчев да намери начин да разтърси доверчивия читател като с топовен изстрел. След като е дъвчил и смукал сюжета от пръстите си, едва в петата книга авторът достига до „дълбочината”

на „сложния“ психологически момент в душата на Яна при нейното изнасилване: **„Нещо ме блъскаше към неговите ръце – пише Иван Енчев. – Пък те, пустите, бяха тъй яки и немирни. Т о п л и. С л а д к и** (става дума за ръце, не за устни.) **Как ли не се борих със снагата си** (не с Адем) **тя все ме надвиваше. А д е м н и к о г а н е м е е н а с и л в а л, а з с а м а м у с е д а д о х п ъ р в и я п ъ т.**“) втория път остава неясен, но сигурно е бил като първия – („Бавен огън“, стр. 140). Какво става през това време със скопения Андрей, с колоната от бежанци автора не изяснява.

До такава “характеристика” на българката нито един писател не се е домогвал. Пък и самият Иван Енчев, след четири повтарящи се сюжети, едва в петия открива силата на учението на Фройд, пред което бледнеят книгите на десетки български и световни романисти в опитите им да “възвисят” истинската любов, като изключим самия Пушкин..

Скудоумието Иваново не свършва дотук. В същата тази книга „Бавен огън“ главната героиня Яна, вече баба на пределна възраст, като се изповядва пред своята внучка Яница (става дума за третата Яна, след нея има и Янеслава) моли да я погребат... в гроба на Адем ефенди (!?), - за когото десет години след първия „Кървав пелин“ авторът казва, че тя сама му се е отдала. В потвърждение на тази Иванова идея баба Яна, (втората Яна) като признава на внучката си, (третата Яна), че баща ѝ Андрей е син на турския офицер Адем (заченат в по-другата стая) заръчва: **„Кажете на баща си да ме погребете в стария гроб, дето е под бора с двата върха,** (демек този общ гроб е предопределен от аллах) **Дай ми онези пари за паметника.** (сиреч, тя си е скатавала пари или онези паласки със злато, дето ѝ ги носил Адем) за този най-“сакрален” момент в живота ѝ, специално отбелязан от “изследователя” на тракийските траге-

дии Иван Енчев с което подчертава основната идея на тези книги.): **От бял мрамор го искам. Не му слагайте никакъв кръст.**” ... „**Не ми трябва на мене ни поп, ни владика.**”... „**Тъй ще е, шом аз ти го казвам! Ще ме погребете в гроба на Адем...**”

Няма какво да се допълни към тази величава измислица за баба Яна, главната героиня на дважды наградения хасковски писател за цялостното му творчество, веднъж в Хасково, след това в Първомай. Към този образ на българката Иван е плиснал още една кофа катран, за да възвеличае Адем. Когато Яна ражда, особено сантиментално са описани грижите на Адем ефенди за своя син и паласките със злато, които получават бабата и майката. „**Айде и таз жълтица при онази ...**” „**Баба Яна онемя от радостна изненада.....**” (стр.100 К.П. 2008 г.) „**Яна сложи поредната кесия с пари в малката ниша...Тъй правеше винаги когато преспиваше тука**” (стр.112 К.П.- 2008 г.)

Освен че не е ясно къде живее Яна и баба й Яна, нали уж бягаха към Стара България, как и защо Адем е погребан в някакъв стар гроб, дете е под бора с двата върха не е ясно, но по-безсрамно отричане от род и родина не ще открием в нито един български, а даже и в откровено антибългарски роман. Боя се да допусна, че наградата „Паскалев” е дадена на Иван Енчев за отричането му от род, поп и владика, сиреч и от вярата.

В тракийската историческа тема Енчев няма нито ред собствени изследвания на случилите се събития преди сто години. За разлика от борбите в македонския край широко отразени в литературата и историческите изследвания, в Беломорска Тракия, освен библията на Милетич, няма онова голямо богатство от автори и герои, непосредствени свидетели и участници в борбите, като Яворов и цялата плеяда от

комити и воеводи широко отразени записани в историческата книжна памет. Все пак в наше време много автори се върнаха към драмите в Беломорска Тракия и постоянно допълват и обогатяват в спомени и изследвания тази тематика. Такива книги написаха хасковският доктор на науките, ветеринарят Кирил Бакържиев, и неговата дъщеря Мария, Мара Михайлова от Кърджали, – видна изследователка на тракийския бит и култура. „Кръвта е топла” на Златко Попчев, книгата на Димитър Шалапатов “Български християнски селища в Западна (Беломорска) Тракия” и др. Истинско богатство за българската историческа памет е филмовата епопея на Николай Хайтов „Капитан Петко Войвода”, романите на Никола Инджов „Възречени от Манастир” и “По следите на Норвежеца”

Иван Енчев е не само автор с елементарни литературно-художествени постижения, той си позволи недопустимото и осъдително по морал и закон литературно престъпление и грях – плагиатството. **Най-открито и безцеремонно Енчев е преписвал от книгата на Любомир Милетич „Разорението на тракийските българи през 1913 година”.** От нея може да се намерят цели абзаци, взети от „Тракийската библия”, както наричат книгата на Милетич. Ето ви един пример на очебийно плагиатство: „...*След това царският чияк каза: „Ха сега, извадете каквото сте ограбили от тия хора! Изтърсете ги, а пък вие – обърна се той към....”... Войниците изваждат работи – ризи, гривни, сребро..”*) Милетич-фототипното издание, 267 стр. (... Вижте как Иван Енчев е перифразирал този епизод в ”Кървав пелин”, 2004 г., стр. 48, 49): „**Изправете се и вие при чаушина!**” – каза Адем ефенди. **Всеки от войниците започна да вади от торбата си златни и сребърни гривни, лири, венчални халки, везани ризи, бели халища** (как ли са се събирали в

торбите им тези халища?!), и всякакви женски накити и домашни вещи...) В своите досъчинени варианти на събитията от 1913 г. няма никакво съмнение, че белетристите преписва без капка притеснение цели абзаци от Милетич. За това говорят не само цитираният епизод. Едно към едно е преписано и писмото на кмета на с. Сачанли до кмета на Доганхисар. (Милетич, стр. 186, Фототипното издание, Иван Енчев, „Тракийско разпятие” стр. 29). Никъде в нито едно книжно тяло авторът не е отбелязал литературата, която е ползвал. Лесно е да се разбере защо е скривал кражбата на чужди текстове.

В повествованието му често изскачат имена от записките на Милетич и тутакси изчезват. За „твореца” Енчев фабулата и хронологията на събитията са в наливно състояние и историческият момент на уж историческия роман е замъглен. Авторът с нищо не подсказва, че познава събитията, за които пише. Това се вижда от непознаването на този диалект и език, с който си служи. Той няма свой текст за драмата и нейната кулминация при избиването на две хиляди бежанци, когато преминават придошлата Арда.

Въпреки че има много живи спомени за това събитие, той не се е спрял на него, защото то не е описано от Милетич, на чийто гръб е преиначен този антибългарски сюжет. Интересно е как журито, наградило автора, не е забелязало хитрините му да заобиколи фактите, осакатили България с една трета от територията и населението ѝ. Ако Иван Енчев не си е давал сметка, как тези негови антибългарски фантазии и исторически нихилизъм могат да създадат куп главоболия на държавата ни, при появата на някои завоалирани претенции на наши съседи. Тези, които са чели романите му, не е известно как не са видели накъде водят те. Познавам някои от журиралите го творци и съм сигурен, че

този пропуск нямаше да го има, ако някой от тях беше прочел въпросните книги от кора да кора. Между многото примери на забележима с просто око творческа немощ ще цитирам няколко изречения, които характеризират Иван Енчев като автор с елементарни литературно-художествени възможности: ... **„И тъй се вдърви над кладенеца старицата, че не можа да мръдне чак до сутринта”** (Героите на Иван Енчев много често се вцепеняват или вдървяват) При преминаването на Арда апогея на драмата, когато колоната нагазва придошла-та река и по бегълците стреля башибозукът, Енчев я описва само с няколко изречения: **...„Когато нагази (кастрираният Андрей) в дълбоките води, между плуващите като *маз-ни* на червени петна (навярно човешка кръв) и човешки трупове (може би тела), студени талази го рязнаха в слабините, после болката се вдигна до под лъжичката”** (душата и сърцето се намират по-горе). В този момент около Андрей няма други хора, няма стрелба по давеците се мъже, жени и деца, няма нищо, освен една мъртва тишина. (в текста, може би и във въображението на автора).

Много често Иван Енчев се опитва да заинтригува читателя с пошли приумици, обикновено с еротичен привкус. **„И той (Адем) в гащи барника”, „Ти на мое място кое ще сториш? Жребеца ли ще скопиш или кобилата ще яхнеш?** “Това са фрази, с които авторът се опитва да замести своето безсилие да обяснява причините за постъпките на героите си. Най-често той си служи с притчи, лично производство, библейски мъдрости и цитати от типа на: „Любовта не е между краката, а в главата)?!”

В последния „Кървав пелин” на Адем е дадена главна роля в Страшния съд. (Библейска притурка към сюжета, без никаква мотивация на кому е нужна и най-вече на кому служи.) В неговата уста Енчев слага присъдата на главния герой:

„Ти (Андрей) защо избяга от жена си? – пита Адем ефенди. – **Тя е невинна пред теб.** Авторът пак е забравил как е описал изнасилването на Яна в първия „Кървав пелин” или как тя сама му се е отдала в последния “Кървав пелин”. В хаоса от думи, скудоумия и неясни размишления се среща и следният текст: **„Странна е неговата (на Адем) любов. Жестока, но истинска. Такава е и неговата вяра...”**- Сиреч жестока, но истинска!...

Още от първите страници Андрей е поставен в неравностойно положение спрямо Адем. Той е жалък и безпомощен, Адем е предопределеният победител. Яна е описана като шавлива жена, подвластна на тялото си. Веднъж е изнасилена, в друга книга се казва, че се е предала на снагата си, друг път „класикът” върти и суче пред нелепата си измислица, че героинята му е искала „геройски” да спаси Андрей, като удовлетвори сексуалното желание на Адем. В края на последния “Кървав пелин” написан двадесет години след първия, писателя Енчев разсича любовния триъгълник – Яна, Адем и Андрей, по един невероятен начин. В твърде драматичен епизод, авторът достига върха на своите морално-художествени висоти при разгадаването на този сложен международен, междурелигиозен и културен любовен триъгълник. Андрей, след като се е скитал по света немил и недраг, при това безплоден, посещава Яна и като не може да прости изневярата ѝ с Адем, разбунва кошерите на пчелина в двора. Андрей и Яна са в опасност, пчелите ги жилият жестоко. В този сублимен момент пристига Адем неznайно откъде, от небето – от Беломорска Тракия или те все още не са се прехвърлили в Стара България. С магическа сила, като днешния Батман, той укротява беса на пчелите. Те, вместо да довършат Андрей и Яна, нахапват него и той геройски умира, нападнат от пчелното войнство. Макар „класикът” да

е описал една “неповторима” драма, непозната в световната литературна история, като морал и висша героика, неравен бой на пчели с човека, оставям я без коментар.

Момчето от нискостеблената част на Еленския балкан, заживяло в град Любимец на пет километра от Извора на Белоногата, с един замах зачеркна Балканджи Йово от народния ни епос, дето глава си дава, Яна не дава на турска вяра, и горката Славейкова Гергана, дето отказва турските сараи заради бащиния си дом. Когато невежа си играе с историята и националното ни достойнство, това не е просто гаф. С подобни пасквили се предначертава разпад на българската идентичност и перспектива. Но както е казано, не е луд който изяжда баницата, а този, който му я дава, защото с просто око се вижда: който не може, и сто книги да напише, и сто врачки да му бабуват, пак няма да го може. Коя врачка не знае, че днес най-лесно е да заместиш обективната критика със субективни съображения. Защо им трябва на литературните врачки да се заяждат с автор, жаден за слава, вместо да припечелят някой лев от суетата му. Преди време един хасковски вестник написа: “Иван Енчев беше представен в клуба на културните дейци за 20 лв.” Можете ли да си представите, ако автора получи две хилядарки, какви книги, подобни на коментиранияте, ще се появят на бял свят за радост на тия, които искат общ прочит на историята?

10.11.2012 г.

За първи път този материал е публикуван в 2008 г. Настоящата версия е с някои съкращения и допълнения, свързани със сто годишнината от Балканската война и появилите се призови за общ прочит на историята. Напомням как Иван ги изпревари, той отдавна погребва Яна с господин Адем ефенди в един гроб по нейно изрично желание. Такъв подарък, съгласете се, струва много повече от двадесет лева.